

גליון א' כח

לקראת שבֿת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

פרשת פנחס

"גודל צווח" – הכנה עם תכלית!

– ענין ומעלת ההכנה למצוה –

בהא דאין פוסקין צדקה על היתומים

מתי חזרו בני קורח מן הגיהנם?

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאניץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אודייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מגפשו ועד בשד,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמונוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב מנחם מענדל יעקובוביץ, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס,
הרב אליהו שוויכה.

מכון 'אור החסידות'

1469 President st. #BSMT,
Brooklyn NY 11213 U.S.A.
ת.ד. 2033 כפר חב"ד
ארץ הקודש
*5717
orhachasidut@gmail.com
oh@chasidus.net

לקראת שבת

ביאורים על פרשת השבוע

נלקטו ונערכו מתוך תורתו של
כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

בפתח הגיליון

"גודל צווח" – הכנה עם תכלית!

– עניין ומעלת ההכנה למצווה –

בפרשתנו מתוארת חלוקת הארץ לשבטים, וסדר הגורל והחלוקה, ומוסיפים חז"ל, ש"הגורל עצמו הי' צווח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני", וזהו שנאמר "על פי הגורל", שהי' הגורל עצמו מדבר.

על יסוד דרשת חז"ל זו, מבואר במדור "יינה של תורה" יסוד גדול בענייני הכנה למצווה, שיש בהם עניין ותכלית בפני עצמם, ויש לעשותם בשלימות ובהשקעה הכי גדולה, והדברים אמורים גם בנוגע לעבודה שבזמן הגלות, שלכאורה היא "הכנה" בלבד לגאולה העתידה, שגם עתה צריכים לעשות את העבודה בשלימות הכי אפשרית, ובהתמסרות הכי גדולה.

במדור "שיחות קודש" הובא מעשה רב אודות הנהגתו המופלאה של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ זי"ע טרם צאתו לנסיעה מסוכנת ברוסי" הסובייטית, והסברו שבשעה שעוסק בענין אחד, הנה כל שאר העניינים כאילו אינם בעולם.

במדור "תורת חיים" נלקטו כמה מכתבים על כך שאל לו לאדם לחשוב מחשבות ולתהות "מה יהי", אלא לעסוק במה שנדרש ממנו. ובמדור "דרכי החסידות" הובאו דברות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, על ענינו של 'פנימי' שכל שלב בעבודת ה' חשוב ונחוץ אצלו.

ויהי"ר שעל ידי העבודה כראוי בזמן הגלות, ימי ה"הכנה" לגאולה, נזכה לחלוקת הארץ לתמיד לבוא – 'עתידה ארץ ישראל שתחלק לשלשה עשר שבטים . . הקב"ה מחלק להן בעצמו' (ב"ב קכב, א), במהרה בימינו.

המערכת

פנחס

ב • מקדא אני דודש

בני קורח – מתי חזרו מן הגיהנום?
ע"פ לקיטו שחת ח"ב עמ' 170 ואילך

ה • פנינים • עיון וביאור

• מדוע יהושע לא נמשה למלוכה?
ע"פ לקיטו שחת ח"ב עמ' 190 ואילך

• היכן יש לפרש מדוע פרי החג מתמעטים והולכים?
ע"פ לקיטו שחת ח"ב עמ' 198 ואילך

ו • יינה של תורה

גם ההכנה היא תכלית
ספר השיחות תנש"א ח"ב עמ' 695 ואילך

ט • שיחות קודש

הצלחה בזמן

י • פנינים • דרוש ואגדה

• מהו הרמז ב"אילים"?
ע"פ לקיטו שחת ח"ב עמ' 203 ואילך

• מי העניו ומי בעל הגאווה?
ע"פ לקיטו שחת ח"ב עמ' 167 ואילך

יא • חידושי סוגיות

בהא דאין פוסקין צדקה על היתומים
ע"פ לקיטו שחת ח"ב עמ' 111 ואילך

יד • תורת חיים

השאלה "מה יהי?" – העלם והסתר!

טו • דרכי החסידות

בפנימיות ולא בחפזון

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקורם מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ותבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתתם.

מקרא אני דהיש

ביאורים בפשוטו של מקרא

בני קורח – מתי חזרו מן הגיהנם?

מדוע לא נאמר "ובני קורח לא מתו" בפ' קרח? / אם חזרו בני קורח בתשובה, מדוע נענשו? / מה פשר העונש להיות בגיהנם במקום גבוה? / ביאור אופן תשובת בני קורח ולפי זה גם עונשם

בפרשתנו בא מנין בני ישראל למשפחותיהם, ובתוך הדברים נזכרים דתן ואבירם – והכתוב מאריך בסיפור חטאם ובליעתם (כו, ט-יא): "הוא דתן ואבירם קריאי העדה, אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצותם על ה'. ותפתח הארץ את פי' ותבלע אותם ואת קרח במות העדה, באכול האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לנס. ובני קרח לא מתו". ומפרש רש"י:

"ובני קרח לא מתו - הם היו בעצה תחילה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם. לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם".

וביאר המפרשים (שפתי חכמים. משכיל לדוד. ועוד), שכוונת רש"י היא ליישב את הסתירה בין הכתוב דידן לבין מה שכתוב בפ' קרח (טז, לב-ג): "ותפתח הארץ את פי' ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח וגו'" – הרי שכל בני משפחת קרח נבלעו באדמה; ואיך נאמר כאן ש"בני קרח לא מתו"?

[הרמב"ן שם מפרש ש"כל האדם" היינו עבדיו ושפחותיו של קרח (ולא בניו). וראה גם ספורנו שם. – אבל מזה שרש"י שם סתם ולא פירש משמע שלומד בפשוטו, שכולל את "כל האדם" השייכים לקרח, וגם בניו בכלל].

ומיישב רש"י ששני הכתובים צדקו יחדיו: מחד גיסא, בני קרח אכן נבלעו באדמה, כי "הם היו בעצה תחילה"; ומאידך גיסא, כיון ש"הרהרו תשובה בלבם" – לכן "לא מתו", אלא "נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם".

ולכאורה צ"ע, למה המתין הכתוב עם פרט זה ש"בני קרח לא מתו" עד למנין בני ישראל שבפרשתנו – ולא כתבו מיד בפרשת קרח, בסמיכות לסיפור הבליעה [ובפרט שהמנין שבפרשתנו הי' רק בשנת הארבעים, עשרות שנים לאחר מעשה קרח ועדתו]?

ב. לפי פשוטו יש לומר, שדוקא בפרשתנו מתעורר הצורך להודיע פרט זה, כדי שלא יקשה לנו כיצד נמנית בהמשך הפרשה – בתוך משפחות בני לוי – "משפחת הקרחי" (כו, נח),

בשעה שממעשה הבליעה מובן שכבר אבד זכרה של משפחה זו; ולכן מחדש לנו הכתוב כאן שבאמת היו מבני קרח ש"לא מתו", וזו "משפחת הקרחי" הנזכרת בפרשה (וכדלקמן).

אך עדיין אין הענין מיושב, דסוף סוף למה לא הקדים הכתוב להודיע דבר זה על אחר בפרשת קרח, שכבר שם נדע שנשארה שארית ל"משפחת הקרחי"!

[בש"ך על התורה (קרח טו, לב) כתב שבכוונה העלים הכתוב בפרשה שם את זה ש"בני קרח לא מתו" – "מפני כבודו של משה, שאמר משה 'וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה' (קרח טו, לג), ואם ה' נזכר כאן שבניו לא מתו, ה' גנאי למושה שלא הועילה תפלתו, שהרי נשארה מהם שארית בארץ. לזה התורה לא כתבה זאת כאן (בפ' קרח), וכתבתו במקום היחס בפרשת פינחס [ושם ביארתי הטעם למה נכתב שם, עיין שם]."

אך לפי פירוש רש"י כאן אין תירוץ זה מחוור, שהרי לדבריו גם בני קרח נבלעו באדמה "וירדו חיים שאולה" (ורק ששם גופא "נתבצר להם מקום גבוה כו"), ואם כן תפלת משה התקיימה במילואה – והדרא קושיא לדוכתא למה לא הקדים הכתוב לספר זאת בפ' קרח (ואדרבה, כיון שמשה רצה והשתדל שיעשו תשובה כמבואר בדברי רש"י בפ' קרח (טו: ת. יב. כה), הרי זה גופא משבחו של משה, שהצליח עכ"פ בנוגע לבני קרח כו").]

ג. ונראה לומר בזה דבר חדש, ובהקדים מה שהאריכו כמה מפרשים (נחלת יעקב. צדה לדרך. ועוד – וראה גם "ספר הגור"), שאין כוונת רש"י שבני קרח נשארו בגיהנם לעולם, אלא בוודאי בסופו של דבר יצאו ועלו משם על פני האדמה, ובלשון ה"ט"ז (דברי דוד על רש"י) כאן: "שאיזה זמן היו בגיהנם, ואחר כך יצאו על פני הארץ".

[ולפי זה, מה שמסיים כאן רש"י "וישבו שם" – אינו מלשון התיישבות וקביעות, אלא מלשון עכבה (ראה רש"י תזריע יב, ד. ועוד), שנתעכבו שם משך זמן עד שיצאו].

ויש לתת טעם בעונש "מוזר" זה – שהיו בגיהנם ולאחר מכן יצאו בחזרה – על פי דיוק לשון רש"י כאן שבני קרח "הרהרו תשובה בלבם":

בני קורח אמנם חזרו בתשובה, אבל לא הראו זה בגלוי. רק בסתר לבם הם הרהרו בתשובה, ואילו כלפי חוץ ה' נראה שהם עדיין ממשיכים במחלוקת ועומדים בדעתם הראשונה נגד משה ואהרן.

וכיון ש"עניני הרואים נראה ה' שהם עדיין חלק מהמחלוקת – לכן נענשו בבליעה "לעניני כל ישראל", כשאר עדת קורח שנבלעו באדמה; אבל אליבא דאמת הם כבר הרהרו תשובה בלבם, בסתר, ולכן בתוך הגיהנום עצמו "נתבצר להם מקום גבוה וישבו שם".

ויש בזה ענין של "מדה כנגד מדה": כמו שהנהגתם היתה באופן של דבר והיפוכו, שבפועל ובגלוי לא ה' ניכר שפירשו מהמחלוקת אלא שבסתר מחשבתם והרהורם נבדלו משאר עדת קורח – כך גם עונשם ה' במדה זו, שראו כל ישראל שנענשו בדומה לקורח ועדתו שכמוהם נבלעו באדמה, אלא ששם – באופן מובדע בארץ – נבדלו מן השאר למעליותא.

ד. ומעתה יש להוסיף, שכל זה מתאים הי' בשעת מעשה, שכיון שלעיני הבריות לא פרשו מהמחלוקת וכל תשובתם היתה בסתר הלב, הי' מן ההכרח שייבלעו כמו כולם;

אבל לאחר שעברו שנים רבות, ובמשך שנים אלו מתו כל אנשי הדור ההוא, וכפירוש רש"י בפ' חוקת (כ, א. כ, כב) שבשנת הארבעים כבר "לא הי' בהן אחד מאותם שנגזרה גזירה עליהם, שכבר כלו מתי מדבר" – שוב לא הי' טעם להענישם, ולכן אז יכולים היו לצאת ממקומם ולעלות חיים על פני האדמה ולהקים מחדש את "משפחת הקרח".

וזהו איפוא שדוקא בפרשתנו נאמר "ובני קרח לא מתו" – ולא לפני כן בפ' קרח – כי עד כה לא ידעו מזה (וחשבו שנאבדו כמו כולם), ורק עכשיו הוא שעלו חיים ונתגלה לבני ישראל שאכן "לא מתו".

ה. ויש להוסיף ולבאר הטעם שהסמיך הכתוב את זה ש"בני קרח לא מתו" – לאריכות הלשון בדבר פחיתותם של דתן ואבירם ("אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצותם על ה'"): על ה'.

בזה בא הכתוב להשמיענו את החידוש שבתשובתם של בני קרח – שלא נחשוב שמלכתחילה הם לא היו כ"כ שותפים בהמחלוקת, אלא אדרבה, וכלשון רש"י: "הם היו בעצה תחילה", והיינו (ראה רש"י פ' וארא ז, כח), שהם היו מהיועצים שעל פי עצתם התחילה כל מחלוקת קרח, ובדומה לדתן ואבירם שידועים בגודל חטאם כו' ;

וזהו גודל הפלא, שאף על פי כן, כיון ש"הרהרו תשובה בלבם" ניצלו ו"נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם", ועד שיצאו משם חיים והביאו בנים ובני בנים ועד לשמואל הנביא כו' (ראה רש"י קרח טו, ז). עד כדי כך גדול כוחה של תשובה !

מלכותו היתה היותו נשיא בהוראת התורה, והנהגתו את העם באה כתוצאה וכהמשך לנשיאותו בתורה.

היכן יש לפרש מדוע פרי החג מתמעטים והולכים?

ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט פרי החג ע' הם כנגד ע' אומות שמתמעטים והולכים כו' (כ"ט יח. רש"י)

לכאורה אינו מובן: מאחר והוקשה לרש"י מהו הטעם שמספר פרי החג פוחת והולך, ה' לו לפרש זאת תיכף בפסוק הראשון של קרבנות היום השני של החג, שם נאמר מספר הפדים שמועט יותר ממספרם ביום הראשון, ומה ראה לפרש זאת עה"פ "ומנחתם ונסכיהם" הנאמר בסוף קרבנות היום, שלא נזכר בו כלל מספר הפדים?
ויש לומר:

בדרך הפשט לא קשה מדוע מספר הקרבנות שונה בכל יום, כיון שמתקבל על הדעת שבכל מספר יש רמז מסויים, ובכל יום יש ענין מיוחד שקשור לרמז ההוא דווקא. אלא שאין זה שייך לרובד הפשט שבתורה ולכן אין רש"י מפרט רמזים אלו אם לא כדי לתרץ קושיות אחרות.

אך בפסוק "ומנחתם ונסכיהם ג' במספרם כמשפט", בו נאמר שהמנחות והנסכים של קרבנות היום צריכים להיות בהתאם למספרם - "כמשפט" - שנאמר ביום הראשון - מודגש שקרבנות החג הם ענין אחד, וכולם "משפט" אחד.

וא"כ קשה, אם קרבנות החג ענינם אחד, מדוע משתנה מספרם כל יום, ובאופן ש"מתמעטין והולכין"?

על כך מפרש רש"י, שקרבנות החג הם אכן ענין ו"משפט" אחד, רק שבקשר לפרי החג ענינם מתבטא במספר הכולל כל ימי החג, כי "פרי החג שבעים הם כנגד שבעים האומות", והיינו שפרי כל שבעת הימים מרמזים כולם יחד על ענין ומשפט אחד - שבעים האומות, וזה גופא הטעם לזה שמספרם פוחת והולך, כי שבעים האומות "מתמעטים והולכים".

מדוע יהושע לא נמשח למלוכה?

קח לך את יהושע בן נון ג' וסמכת את ירך עליו (כ"ה)

כתב הרמב"ם (הלכות מלכים פ"א ה"ג) "אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו". ומובן מדבריו שליהושע ה' דין מלך ממש.

והנה, בהמשך הפרק (ה"ז) פסק הרמב"ם: "כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה". ואם כן צריך ביאור, מפני מה מינהו ליהושע רק בסמיכה, ולא מצינו שמשחוהו בשמן המשחה (כמו שהקשה המנ"ח בהגהותיו לרמב"ם הל' מלכים שם)?

ויש לומר בזה:

בהמשך הדורות הנהגת עם ישראל נחלקה לשני מנהיגים, מלך ונשיא הסנהדרין. המנהיגים בדיני התורה היו חכמי הסנהדרין, ונשיא הסנהדרין "הוא העומד תחת משה רבינו" (רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג), והמנהיג לצרכי העם ומלחמותיהם ה' המלך.

אמנם באמת, גדר מלך בישראל אינו נפרד לגמרי מגדר ב"ד הגדול, שהרי המלך אין תפקידו לדאוג לצרכים הגשמיים בלבד, אלא תפקידו מתחיל מזה שעליו "להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים" (הל' מלכים ספ"ד), שהוא קיום והרמת התורה, ונמצא שהמלכות היא המשך מתפקידו של הבית דין הגדול ש"מהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל" (ויש הל' ממרים), והמלך תפקידו להביא לידי פועל את פסקי הדינים של הבי"ד.

והנה אצל יהושע מצינו שבדורו לא היו שני מנהיגים, מלך ונשיא סנהדרין, אלא הוא ה' הנשיא בתורה וגם מלך ישראל. וא"כ, כמו שמצינו במלך בכל הדורות שהמלך מקבל מנשיא הסנהדרין ותפקידו בא כתוצאה והמשך מתפקידם של חכמי התורה, עד"ז הוא גם אצל יהושע, שתפקידו כמלך ומנהיג ישראל בא כהמשך ותוצאה מהיותו הנשיא בתורה.

ולכן לא נמשח יהושע בשמן, כי משיחה באה לפעול ענין המלוכה, משא"כ מלכות יהושע נפעלה ע"י סמיכה כדרך מינוי חכמי ישראל, כי עיקר

יינה של תורה

עבודת ה' על פי הפרשה

גם ההכנה היא תכלית

ישנם ענייני עבודת ה' שהתכלית היא בהם עצמם, כמו קיום המצוות ולימוד התורה בפועל, וישנם עניינים שאינם לכאורה התכלית, אלא בגדר הכנה והכשרה למצווה.

ולפעמים, מרגיש האדם שאין טעם להשקיע בעבודה זו את כל כולו, מאחר וזהו עניין טפל, הכנה לדבר אחר, והעיקר הוא המטרה והתכלית.

במאמר שלפנינו, המיוסד על דברי חז"ל אודות הגורל שהי' צווח, יתבאר יסוד גדול בענייני הכנה למצווה, שיש לעשותם בשלימות ובהשקעה הכי גדולה, והדברים אמורים גם בנוגע לעבודה שבזמן הגלות, שלכאורה היא "הכנה" בלבד לגאולה העתידה, שגם עתה צריכים לעשות את העבודה בשלימות האפשרית, ובהתמסרות הכי גדולה.

מדוע הי' הגורל צווח?

בפרשתנו מתוארת חלוקת הארץ לשבטים, וסדר הגורל והחלוקה, ואיתא במדרש (הובא בפרש"י כו, נד-נו) ש"אלעזר הכהן הי' מלוכש באורים ותומים, ואומר ברוח הקודש, אם שבט פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו", ואזי היו מוציאים פתק של שבט ופתק של חלק בארץ, והיו הדברים מכוונים למה שאמר אלעזר ברוה"ק.

ומוסיפים חז"ל, שלא זו בלבד שהי' הגורל מכוון לנבואתו של אלעזר הכהן, אלא עוד זאת ש"הגורל עצמו הי' צווח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני", וזהו שנאמר "על פי הגורל", שהי' הגורל עצמו מדבר (פרש"י כו, נד-נו. ע"פ מדרשי חז"ל).

והנה, ידוע שאין הקב"ה עושה נס לחינם (ראה דרשות הר"ן דרוש ח הקדמה א), ואינו משדד את מערכות הטבע שברא בלא הכרח, ואם נעשה נס גדול כזה, בוודאי הייתה בו תכלית ומטרה.

ובסיבת הנס שהי' הגורל צווח – יש לומר, דאם לא הי' הגורל מדבר, היו יכולים לבוא ולטעון שאין חלוקת הארץ על פי ה', אלא באקראי יצא הגורל כן, וכאשר צווח הגורל ידעו כולם שהגורל מכוון מלמעלה.

ואף שגם קודם הגורל הייתה אמירתו של אלעזר ברוח הקודש, והיו הדברים מכוונים לגורל שהי' לאחר מכן, ואם כן, הלא כבר הי' בירור שהחלוקה היא על פי ה' (וכמ"ש הרשב"ם שם), מכל מקום בירור זה לא נבע מהגורל אלא מאמירת אלעזר, וציווי הקב"ה הי' "אך בגורל יחלק את הארץ", ולכן גם בירור אמיתתה של החלוקה ע"פ ה' – צריך להיות על ידי הגורל דווקא.

והדבר תמוה לכאורה, הלא הגורל הוא רק אמצעי לחלוקת הארץ ואינו עניין ומטרה לעצמו לכאורה, ובוזה גופא, בירור אמיתת הגורל על פי ה' הוא עניין צדדי בגורל גופא, ומדוע נוגע כל כך שהגורל עצמו יהי בשלימות, באופן שגם הבירור יהי על ידו, ולכאורה הרי התכלית, שהיא חלוקת הארץ, תהי' בין כך בשלימות?

”אף שהוא הכרחי – הכל בכוונה מכיוון”

ויש לכאר זאת בהקדם יסוד גדול שהעמיד הגאון הרוג'צ'ובי, שבתורה ובקדושה הנה ”כל דבר, אף שהוא הכרחי לכאורה, הכל בכוונה מכיוון, ומצווה על פי ה'” (צפ"נ עה"ת ריש פר' מסעי). והיינו שגם עניינים שאינם נחוצים לכאורה מצד עצמם, אלא מטרה מסוימת מכריחה את אותן ההכנות, מכל מקום, מכיוון שכך סידר השי"ת את הדברים שמוכרחים להכנות אלו, הרי יש בהם עצמם כוונה, והם מצווה.

ועל יסוד זה מבאר בנוגע למסעות במדבר, שלכאורה היו רק אמצעי לבוא לארץ ישראל, ומכל מקום ”הוה המצווה גם עצם ההליכה, וכן המקומות שבאמצע הדרך הוה ג"כ מצווה”. ובדומה לעניין הולכת הדם למזבח, שלכאורה היא רק אמצעי למצוות זריקת הדם, ומכל מקום ההולכה גופא נחשבת עבודה, ומחשבה פוסלת בה (ובחים יג, א במשנה).

ומעין זה יש לכאר גם בנוגע לגורל, שאף על פי שהגורל הוא רק אמצעי לחלוקת הארץ, ועצם המצווה הוא לנחול את ארץ ישראל, מכל מקום, מכיוון שהקב"ה ציווה לעשות זאת באמצעות גורל, הרי יש לגורל חשיבות וגדר לעצמו, ולכן גם הפרטים הצדדיים שבו צריכים להיעשות בשלימות, כי הם פרטים ממצות הגורל, שיש בו חשיבות לעצמו.

לא למהר בניגון!

ויש ליתן טעם ועומק בעניין זה, שצריכים לעשות גם עניין של הכנה בתכלית השלימות, על פי שיחתו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, בעקבות מעשה שהי' (ראה ספר השיחות תורת שלום עמ' 39 ואילך):

פעם אחת היו התלמידים מנגנים לפניו, כפי שהיו נוהגים לפני אמירת מאמר חסידות, והרגיש שהיו ממהרים בניגון, בכדי להגיע כבר אל העיקר, שמיעת המאמר.

ולאחר מכן הקדיש שיחה שלימה בנושא זה, שכל מה שיהודי עושה צריך שיהי' בשלימות, והתבטא: ”בכלל, הרי זה עיקר גדול, שבמקום שנמצאים – צריכים להיות באמת. כל זמן שעוסק אני בזה – צריך אני להיות כאן”. וממילא, אף שעוסקים בניגון כהכנה לשמיעת דברי חסידות, הרי ההכנה גופא צריכה להיות באמת ובשלימות, והניגון צריך להיות במתינות ובהעמקה.

וכפי שהי' מרגלא בפומי, שצריכים לעבודת את עבודת ה' באופן של ”פנימי”, שכל דבר שהוא עושה, הרי הוא שקוע בזה לגמרי, ועושה אותו בשלימות, וממילא גם הכנה צריכה להיות באופן שהוא מונח כולו בדבר, ואחר כך עוברים לעניין שלשמו עשו את ההכנה.

וביאר בשיחה האמורה, ששני טעמים בדבר:

א. הדבר מורה על היות האדם אמיתי, שמה שהוא עושה אינו מן השפה ולחוץ, ואינו עושה אותו לחצאין, אלא אפילו ניגון שקודם שמיעת מאמר חסידות, מנגנים אותו במתינות ובאמת.

ב. מכיוון שעניין זה הוא הכנה, הרי נחוץ שתהי' ההכנה כדבעי, וכך דווקא יוכל לקבל את תכלית ועצם העניין בטוב ובפנימיות, בהרחבה ובהעמקה. ואם יהי' נחפז בהכנה, הרי גם עצם העניין לא יוקלט בטוב.

ועל פי המבואר למעלה, שגם עניין של הכנה למצווה הוא חלק מרצון ה' וקובע עניין וברכה לעצמו, הרי יש להוסיף ולבאר, שהרי יכול ה' הקב"ה לברוא את עולמו באופן שאפשר לגשת ישר למטרה והתכלית ללא הכנה, ומכל מקום קבע השי"ת שצריכים להכנה והקדמה, ורק באופן זה תהי' הפעולה עצמה כדבעי, ומכיוון שכך קבע והטביע הקב"ה בעולמו, הרי זה מעניק חשיבות ומעלה לעניין ההכנה כשלעצמו, וממילא יש לעשותו בשלימות כמו את המצווה עצמה.

להתכונן כדבעי לגאולה

וכשם שהדברים אמורים בנוגע להכנה פרטית לעניין של מצווה, כמו הגורל כהכנה לחלוקת הארץ, וניגון כהכנה לשמיעת דברי חסידות, כך הוא גם בנוגע לכללות עבודת ה', שגם כאשר עוסקים בעניין של הכנה למצווה, אין לזלזל ולהקל בהכנה זו, שכן רצון ה' הוא גם בהכנה עצמה, וצריך לעשותה בשלימות ובאמת.

והרי הדברים אמורים גם בכללות עבודת היהודי בזמן הגלות:

תכלית ושלימות עבודת ה' – תהי' לעתיד לבוא בזמן הגאולה, כאשר יהיו כל בני ישראל בארץ ישראל, וכפי שמתפללים בכל יום, והעבודה בזמן הגלות היא הכנה והכשרה למצב של הגאולה העתידה.

ועל כך בא עניין הגורל ומלמד, שאם הביאו השי"ת לידי כך שנמצא הוא בזמן הגלות ובחו"ל ועבודתו היא בעניינים שנראה שאין בהם עצמם תכלית ומטרה, מכל מקום עליו לעשותם בשלימות.

והעבודה צריכה להיות באופן שמונה לגמרי במה שעוסק עתה, וכדברי אדמו"ר מוהרש"ב ש"פנימי" שקוע לגמרי בעניין שעוסק בו, ואינו חושב בשעת מעשה על התכלית שתבוא אחר כך.

ועוד זאת, שהרי העבודה בזמן הגלות ובחו"ל היא הכנה לעבודת ה' השלימה שתהי' לעתיד לבוא, וכפי שדרשו חז"ל עה"פ (ירמי' לא, ב) "הציבי לך ציונים" – "אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחו"ל, היו מצוינים במצות, שכשאתם חוזרים לא יהיו לכם חדשים".

ומכיוון שהעבודה בזמן הגאולה תהי' בשלימות ובאופן ששקועים לגמרי בה, במחשבה בדיבור ובמעשה, הרי גם ההכנה צריכה להיות באופן זה, וכפי שביאר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שאם ההכנה אינה כדבעי, הרי לא יוקלט בו העניין בטוב גם אחר כך.

ועל כן, גם כשעוסקים בעניין של הכנה למצווה, ובכללות עבודת ה' בזמן הגלות שאינה בשלימות עדיין, והיא הכנה לגאולה, הרי צריכים להיות שקועים בה לגמרי, להרגיל עצמו לעבודה בזמן הגאולה עת אשר תהי' עבודת ה' בשלימות.

שיחות קודש

הצלחה בזמן

וסיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששמע - כנראה מאביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בשם אדמו"ר מהר"ש - שישנו ענין שנקרא הצלחה בזמן.

כלומר: למרות שאי אפשר להוסיף בענין הזמן בנוגע לאריכות היום או אריכות הלילה, הרי בזמן גופא יכולה להיות הצלחה שלא בערך - לנצל את הזמן במלוא המדה האפשרית, וזאת, כאשר אדם יכול לפעול בעצמו, שבשעה שעוסק בענין אחד, הנה כל שאר העניינים, הן אלו שעשה לפני"ז והן אלו שיצטרך לעשות לאח"ז, אם אינם נוגעים לענין שעוסק בו עתה, הרי זה כאילו אינם בעולם, כך, שגם כשמדובר אודות רגע קטן, הרי כיון שברגע קטן זה אין לו מחשבות המבלבלות או עניינים המבלבלים, לא מהעבר ולא מהעתיד, אזי מתאפשר לו לנצל רגע זו במילואו. וזה נקרא הצלחה בזמן.

...וזהו הביאור על הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר, שיושב בחדרו ("אין קאביניעט") ועוסק בענין הדורש שימת לב ועיון, וסומך על החלטתו בענין זה, וזאת, למרות שתוך זמן קצר עליו לצאת לנסיעה הקשורה עם סכנת נפשות בפועל, לא רק עבורו בתור איש פרטי, אלא בתוך מנהיג ישראל בכל הדור ההוא וכל פעולותיו כו' - כיון שהנסיעה שתהי' ברגעים שלאח"ז אינה קיימת במציאות אצלו!

פעם נכנסתי אל בעל ההילולא, כ"ק מו"ח אדמו"ר, בהיותו בלענינגראד (אז כבר לא היתה נקראת "פעטערבורג", אלא "לענינגראד"), באותו ערב שבו ה' צדיך לנסוע מלענינגראד למוסקבא.

- המדובר הוא אודות הזמן שהיו כבר הרדיפות והגזירות וכו' וכו', כך, שבשעה שכ"ק מו"ח אדמו"ר ה' נוסע ממקום אחד למקום שני, אזי החקירה אחריו ע"י ה"בולשת" היתה ביתר שאת וביתר עוז...

כשנכנסתי אליו - לא ה' אז אף אחד בחדר, מלבד כ"ק מו"ח אדמו"ר. ה' זה זמן קצר - שעה, מחצית השעה או רבע שעה - לפני שעמד לצאת מדירתו, ברחוב מאַחאָווייע 22, אל התחנה שמשם עמדה הרכבת לנסוע למוסקבא, וראיתי, שכ"ק מו"ח אדמו"ר יושב במנוחה גמורה, כמו באמצע יום רגיל ללא עניינים מיוחדים, מבלי שהי' ניכר עליו כלל איזה ענין של טירדה, ועוסק בענין מסויים שבו ה' עוסק באותה שעה, שהי' דורש שימת לב ועיון.

הן אמת שהמוח שליט על הלב (וכפי שמביא רבינו הזקן בתניא ש"המוח שליט על הלב בתולדותו", ומציין לזהר: "כמ"ש בר"מ"), אבל אעפ"כ, עד כדי כך!...

ובכן, לא יכלתי להתאפק ושאלתי: עד כדי כך?!

וזהו הטעם שאין רש"י מביא רמז למספר הכולל של האילים, מאחר שהאילים אינם ענין לעצמם, אלא הרמז שבהם "שייך" להפרים והכבשים, וכנ"ל שהאילים הם ה"מוצעים" בין הפרים והכבשים.

מי העניו ומי בעל הגאווה?

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן

שהיו השבטים מכיזין אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז, והרג נשיא שבט מישאל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן (כה"א רש"י)

מבואר בכוונת דברי רש"י (ראה במקור הדברים בארוכה), שטענת השבטים היתה שהריגת זמרי לא נבעה מקנאות לרצון ה', אלא מטבע האכזריות המושרש בו מזקנו. ולכן "בא הכתוב ויחסו אחר אהרן", לומר שאדרבה, טבעו של פינחס ה' כטבע זקנו אהרן – "אוהב שלום ורודף שלום" (אבות פ"א מ"ב).

ונמצא, שהאמת היתה להיפך מטענת השבטים: הם סברו שמעשה פינחס נבע מטבע האכזריות, ואילו הם בטוהר לבבם אינם יכולים לסבול טבע זה, ולכן ביזו את פינחס. ולמעשה נתברר שההיפך הוא הנכון – הנהגתו של פינחס היתה כראוי ונבעה ממדותיו הטובות, ואילו הם נהגו שלא כדוין.

ומכאן יש ללמד מוסר השכל בהנהגה שבין אדם לחברו:

לפעמים מוצאים אנו שהאדם מבטל את הנהגתו הטובה של חברו, כגון בלימוד התורה בהתלהבות או בקיום מצוות בהידור, וחושב בדעתו שהנהגה זו נובעת מיוהרא וכדומה. ונדמה לו שביטולו את הזולת נובע מפני שהוא עצמו אוהב במידת השפלות והענוה, ולכן אינו יכול לסבול את גאוותו ויוהרתו של חברו.

אך ממעשה פינחס יש ללמוד, אשר פעמים שהדבר הוא להיפך: מה שחושב את לימודו של זולתו לגאוה – באמת בא הדבר מחמת גאוותו שלו, שאינו מוגל לסבול אשר לרעהו תה' מעלה עליו, ועל כן מוצא הוא כל מיני טעדיקי כדי להוכיח לעצמו אשר זולתו אינו נעלה הימנו.

מהו הרמז ב"אילים"?

ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים

פרי החג ע' הם כנגד ע' אומות כו' ולכבשים – כנגד ישראל שנקראו שה פזורה והם קבועים ומנינם צ"ח לכלות מהם צ"ח קללות שבמשנה תורה (כט"ה רש"י)

לכאורה קשה, מפני מה לא מפרש רש"י את הרמז באילים?

והביאור בזה, בדרך הרמז עכ"פ:

לעיל (פרשתנו כה, יט) פירש רש"י את הרמז על קרבנות הפסח, וכתב: "פרים – כנגד אברהם כו'. אילים – כנגד אילו של יצחק. כבשים – כנגד יעקב כו". והנה, רש"י נקט "אילים" אף שבכתוב שם נאמר "איל אחד!"

ויש לומר שבוה בא רש"י להדגיש, שהרמזים שפירש בקרבנות אלו אינם מיוחדים רק למוספי חג הפסח, אלא הם שייכים לכל מוספי המועדות. וממילא גם בכתוב דידן מתפרשים רמזי הפרים, האילים והכבשים על פי האמור לעיל:

הפרים – כפי שפירש רש"י כאן מספרם שבעים כנגד שבעים אומות, וזה שייך למין הפרים שהוא כנגד אברהם, בו נאמר "אב המון גוים נתתיך". הכבשים – כפי שפירש רש"י כאן, הם כנגד בני ישראל הנקראים שה פזורה, וזה שייך להיותו של מין הכבשים כנגד יעקב, שהרי יעקב "מטתו שלימה" (רש"י ויחי מזו, לא ועוד) וכל צאצאיו הם בני ישראל.

ולפי זה נמצא, שמיני פרים והכבשים שבקרבנות החג אינם כנגד אברהם ויעקב כשלעצמם אלא בשייכות לאלו שהם ה"אבות" שלהם – שבעים האומות ובני ישראל.

וא"כ מובן מעצמו הרמז באילי החג: שמיני האילים הוא כנגד יצחק, כמו שכתב רש"י בקרבנות הפסח, וכאן, שהכוונה לצאצאיו מובן שמספרם שניים כנגד יעקב ועשו שיצאו ממנו.

ועפ"ז מדוייק גם סדר הקרבנות, שתחילה מביאים את הפרים שהם כנגד שבעים אומות, לבסוף את הכבשים שהם כנגד בני ישראל, וביניהם את ה"אילים שנים" כממוצע בין ישראל לאומות, כנגד עשו (האומות) וכנגד יעקב (ישראל).

המדרש מודפס לעילוי נשגת
 הרב שמעון
 ב"ר מנחם שמואל דוד הלוי
 ע"ה רייטשיק
 נפטר כ" כסלו ה'תשפ"ב

היהודי סוגייה

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

בהא דאין פוסקין צדקה על היתומים

יפלפל בביאורי הפוסקים בהא דצדקה חשיבא מצוה שאין לה קצבה, ועפ"ז
 יחדש ביאור בטעם הדין שאין פוסקין צדקה על יתומים

כו"ו, וא"כ ה"ה ליתומים, ואמאי אין פוסקין עליהם צדקה כפי השגת ידם, מעשר או חומש מנכסיהם.

וגם למה שפסק הרמ"א ביו"ד סי' רמח ד"דוקא צדקה שאין לה קצבה [אין פוסקין] . . אכל . . צדקה שיש לה קצבה כגון שהיו להם עניים קרובים והי' להם קצבה מאביהם כל שנה ושנה כו' נתן מנכסיהם הקצבה לקרוביהם", עדיין קשה מ"ט אין פוסקין תמיד צדקה על היתומים עד מעשר או חומש מנכסיהם (ועיי' בש"ך שם סק"ח). ובודאי יוקשה לדעת הפוסקים דכיון שצדקה היא דבר שאין לו קצבה אין פוסקין עליהם צדקה אפילו בקצבה (עיי' ב"ח יו"ד שם ובשור"ת שלו סי' כה, שו"ת מהרי"ט ח"א סקכ"ז). ולכאורה זוהי שיטת הרמב"ם שכתב בסתם "אין פוסקין עליהם צדקה", דמשמע בפשטות שלעולם אין פוסקים.

והנה המפרשים נתחבטו בפירוש דברי הש"ס דצדקה הוי דבר שאין לו קצבה, והרי יש לה שיעור וקצבה, מעשר או חומש [כדאיתא בירושלמי ריש פאה דהא דתנן שגמ"ח היא מהדברים "שאין להם שיעור" הוא רק בגמ"ח "בגופו, אבל בממונו יש לו שיעור"], עיי' שאילת יעב"ץ ח"א סי' א-ג,

כתב הרמב"ם בהל' נחלות פי"א ה"י "האפוטרופין עושים לקטנים לולב וסוכה וציצית ושופר ספר תורה ותפילין ומזוזות ומגילה, כללו של דבר כל מצות עשה שיש להם קצבה בין שהוא מדברי תורה בין שהוא מדברי סופרים עושין להם אע"פ שאינן חייבין במצוה מכל אלו המצות אלא כדי לחנכן, אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפילו לפדיון שבויים מפני שמצות אלו אין להן קצבה". ומקורו בגיטין נב ע"א "ועושין להן לולב כו' ואין פוסקין עליהם צדקה ואין פודין עליהן את השבויין ולא כל דבר שאין לו קצבה". ובפרש"י שם: "צדקה, אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים".

והנה יש לעיין בגופא דדינא, מאי שנא יתומים משאר בני אדם, הא האי דחיישינן ד"בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים" שייכא בנכסים של כל אדם, ועכצ"ל דהטעם פשוט שאין חוששין לזה, מחמת שחייב צדקה תלוי בהישג יד הנותן, כמ"ש הרמב"ם בהל' מתנות עניים פ"ז ה"ה דאם "אין יד הנותן משגת, נתן לו [לענין] כפי השגת ידו, וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המוכתר, ואחד מעשרה בנכסיו בינוני

אם היתה יד הנותן משגת", וכמה הלכות לאח"ז "בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותן לו כפי השגת ידו וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המוכחר כו", וכתב בשאילת יעב"ץ שם, דמלשון הרמב"ם מובן דאיכא תרי גוונא צדקה, צדקה שיש לה קצבה היינו מעשר וחומש, והוא במי שאין ידו משגת למלאות מחסור העני בשלימותו, ועוד סוג, בעשיר גדול ש"יד הנותן משגת" דחייב "לתת לעני די מחסורו ואין בזה שיעור אחר אלא כדי צרכו".

ועפ"ז י"ל שהן הן דברי הש"ס דצדקה הוי דבר שאין לו קצבה, כיון שבעצם מצד גדר המצוה כשלעצמה אין לחיוב צדקה שיעור, ולכך בעשיר לא נתנו בזה שיעור (ורק שבמי שאין ידו משגת נתנו בזה קצבה, אבל אינו מעצם המצוה). ולפ"ז אתו דברי רש"י כפשוטם, ד"צדקה אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים".

אמנם, בזה עדיין לא תתורץ קושיין דלעיל מאי שנא יתומים משאר בני אדם, דממה נפשך, אי אין ידם משגת (ואיכא חשש שיכלו נכסיהם), גם בני חיובא אין צריכים לתת יותר מחומש (ואדרבה, איסור יש בדבר, עיי' כתובות שם ע"א), ואמאי אין פוסקין צדקה על היתומים כפי השיעור דמעשר או חומש. ואי ידם משגת לתת הרבה (באופן שאין חשש שיכלו נכסיהם), אמאי אין פוסקין עליהם. ואת"ל דאיכא היכי תמצי להתחייב בצדקה אף בשהנכסים כלים (כדעת הפוסקים שאם יש עניים עטופים ברעב לפניו שיש לחוש שימותו ברעב חייב לחלק להם כל מה שבידו ולא ישאר לעצמו רק כדי חייו, עיי' שאלת יעב"ץ שם ויפה מראה לירושלמי שם), אמאי אין פוסקין כן על היתומים.

צפע"נ לרמב"ם סוף ה' ערכין. ולכאורה עומק קושייתם היא היא קושייתנו הנ"ל.

והמפרשים הנ"ל תירצו בכמה אופנים, ולכאורה צ"ע כמה שתירצו. דבתשובת החכם צבי שהביא היעב"ץ שם תי' דכוונת הש"ס היא דעבדינן ליתומים "כל דבר שזמנו קבוע וחובת הגוף", משא"כ צדקה שהיא דבר "שאינן זמנו קבוע ולא חובת הגוף לחוד אלא כברכת ה' אשר נתן לו כו' ובידו להרבות כו'", ו"כיון שאפשר להיתומים לקיימה לכי גדלי ולהשלים מה שהי' ראוי לינתן מנכסים בקטנותו כו' עדיף טפי שלא יתנו האפוטרופסים אלא הם בעצמם לכי גדלי" (ועיי"ש מה שפי' בכוונת רש"י "נמצאו נכסיהם כלים"). אבל קשה לפרש כן בלשון הרמב"ם שלא הזכיר דבר וחצי דבר מתנאי ד"זמנו קבוע וחובת הגוף", וכתב בסתם שהטעם שאין פוסקין עליהן צדקה הוא אך "מפני שמצות אלו [צדקה ופדיון שבויים] אין להן קצבה".

ובתשובת מהר"ם מגלוגא שהביא היעב"ץ תי' דצדקה יש לה שיעור למעלה עד כמה ייתן ולא יותר, אבל אין לה קצבה למטה כמה מחייב לכל הפחות (עיי' תוד"ה ומאי כתובות ב:), והדבר מסור בידי האדם להרבות ולמעט כפי חפצו ורצונו, ומהאי טעמא אין פוסקין צדקה על היתומים כי אין בידינו לעמוד על אומד דעת היתומים כמה יהי' בדעתן ליתן אם רב אם מעט. וגם תירוצן זה אינו מתיישב בפשטות ל' הש"ס (והרמב"ם), דמשמע שאין לה קצבה **למעשה**, וכדברי רש"י "נמצאו נכסיהם כלים".

ולזה נראה לכאור בדרך אחר ומחודש הטעם שצדקה אין לה קצבה ע"פ דברי הרמב"ם רפ"ז מהל' מתנות עניים "מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני

בצדקה "אין לו קצבה" (אבל לא שמחוייבים ליתן מעות לצדקה בלי קצבה), והטעם שאין פוסקין על היתומים דבר שאין לו קצבה הוא מטעם חינוך, כדלקמן].

וביאור הדברים, בהקדם דמצינו שענין החינוך תלוי בחריפות וידיעת התינוק בכל דבר לפי ענינו (מג"א ושר"ע אדה"ז סי' שמג), שמזה מובן יסוד בחינוך שאין מקום לחנך קטן בדבר שלא יוכל להתקבל בשכלו והבנתו עד כדי תמיהה כו', דבענין כזה מוטב להמנע מחינוך הקטן (כל זמן שאינו חייב בדבר, ורק בגדר חינוך בלבד), וסומכים שחינוכו בקיום התורה ומצוות בכלל, יספיק שבהגיעו לחיוב יקיים גם דבר זה. וכן הוא בענינינו, דכיון שהצורך במצוות אלו אין לו קצבה, ורק כדי שלא יאבד את כל ממונו קבעו שיעור לצדקה, מעשר או חומש (ולא יותר), הרי קשה ביותר שיתקבל ענין זה בשכלו של תינוק, דכאשר יש עני נצרך, ואין מעשר או חומש נכסיו מספיקין לו כל מחסורו, אוסרים עליו לבזבז יותר מחומש (וישאר העני בדוחקו, או בפדיון שבויים שישאר בשביו)! ולזה אמרו שאין פוסקין עליהם צדקה כדי שלא יהי' ענין של בלבול כו' בכללות חינוכם.

והנראה בזה, שהכל כבר הדגיש לנו הרמב"ם במתק לשונו כאן בהא דכתב "אע"פ שאינן חייבין במצוה מכל אלו המצות אלא כדי לחנכן", היינו, שכל עיקר חיובים אלו של האפורופוס רק מטעם חינוך אתינן עלה, ועפ"ז מובן דכן הוא לענין צדקה, שהקס"ד לפסוק עליהם צדקה הוא רק מטעם חינוך. ועפ"ז נ"ל, שזהו טעם הדין שכ' תיכף בהמשך לזה "אבל אין פוסקין עליהם צדקה כו' מפני שמצות אלו אין להן קצבה", די"ל שמצד דרכי החינוך א"א לחייב קטנים בחינוך בדבר שהצורך בו אין לו קצבה.

[ואולי יש להעמיס זה גם בלשון רש"י שכ' "צדקה אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים", דיש לומר, שאין כוונת רש"י שזהו הטעם שאין פוסקין צדקה על היתומים, לפי שחוששין שעיי"ז יכלו (ויפסדו) נכסיהם, דודאי לא נתכוון לומר שהוא משום שבצדקה אין אפשרות לפסוק עליהם דבר שבקצבה באופן שלא יהי' חשש של "נכסיהם כלים", דכנ"ל זה אפשר; רק כוונתו לבאר הא דמצות צדקה הוי בגדר דבר שאין לו קצבה, וע"ז כ' "דהא בכל שעתא קיימי עניים (ואם יתן לכל עני ועני) נמצאו נכסיהם כלים", והיינו שהצורך

השאלה "מה יהי?" – העלם והסתר!

ומפרנס לכל" ימציא לו פרנסתו ופרנסת בני ביתו,

ואין הדבר תלוי אלא בבטחון ובמצות הצדקה, שבטחון הגמור שהשם יתברך יפרנסו במה שנצרך לו ולבני ביתו כלפי שמיא מהני, ובפרט בצירוף הצדקה אשר הקדוש ברוך הוא מבקש "ובחנוני נא בזאת" שיהיה "עֶשֶׂר - בשביל שתתעשר".¹

אין להם כל רשות לחשוב חשבונות מה יהי!

...נפלאתי לקרות במכ' "שאם יגיע חלילה וחלילה מקרה אי נעים כו". למותר להאריך בענין מדת הבטחון עד כמה שמוכרחת היא בכלל, ובפרט על פי דתנו ותורתנו, ועל אחת כמה וכמה עתה, אשר כולנו שארית הפליטה הננו מופתים חיים לנסים גלויים, בעצם מציאותינו, אלא שמחשבה זו גופא, מה יהי אם חלילה יקרה מקרה מר, הרי זה גופא מקרה מר הוא.

ובימינו אלה, שיש כר נרחב לעבודה גדולה בכל מקצוע ומקצוע ורואים עתה במוחש איך שהמלאכה מרובה והזמן קצר, הנה חבל על הכחות נפשיים והמרץ שמשתמשים בהם והולכים לאיבוד בקשר עם מחשבות הנ"ל, בה בשעה שנצרכים הם כ"כ לעבודת יסוד ובנין. ובפרט כל אלו אשר בהם נשקעו בירושה כחות של כמה וכמה דורות אנשי מעלה הרי עון פלילי הוא כל רגע שאין משתמשים בכחות אלו למטרה הנ"ל. ואם באישים באים בימים כך, הרי עאכ"כ בנוגע לאותם אישים שזה עתה יסודו בית בישראל - שאין להם כל רשות לחשוב חשבונות מה יהי וכו', בה בשעה שבעה"ב דוחק, ואף כי אין עליך המלאכה לגמור אבל אין אתה בן חורין להפטור ממנה.²

דואגים על הפרנסה בעתיד?

...ידוע מאמר רבותינו ז"ל (סוטה מה:.) שמי שיש לו עבוד ההוצאה היומית ודואג למחר הרי זה מקטני אמנה, וכאשר ברוך השם מסודרים במזומן לא רק על היום אלא גם על החודש, ומי כלל מדבר על עוד כמה שנים, אלא שדואגים מה יהי בעוד יותר שנים, וכשהפקדון בבנק נעשה קטן יותר, גדלה הדאגה לעוד יותר שנים, ושוכחים בשעת מעשה - שאין לזה ערך ואין זה מסוג הטבת מצב הבריאות ומילוי משאלות לבבם לטוב, הרי זה העלם והסתר גדול ביותר ("גאר א געוואלדיקער").

ברור שאין כוונתי כאן לאמירת מוסר, רק חבל ומצער הדבר כאשר יהודי שיש לו במה להיות בשמחה לא רק בענינים רוחניים אלא גם בענינים גשמיים, היינו שהשמחה היא אז לא רק מהנשמה אלא גם מהגוף, הן מנפש האלקית והן מנפש הבהמית - ותמורת זה הרי הוא מודאג ומצטער מה יעשה הזן ומפרנס לכל בחסד וברחמים בעוד כמה שנים בקשר לפרנסתו ופרנסת בני ביתו...³

מה יהי עם החובות?

במענה על מכתבו . . בו כותב אודות מצב פרנסתו שאינו כדוש ואשר הוא בעל חוב כו' וכו'.

הנה סיום מכתבו בהעדר השמחה הוא בסתירה להתחלת המכתב שכותב את אשר עבר עליו ובלשונו על דרך נסים ממש נשאר בין שארית הפליטה ובנה משפחה כו'.

וישא קל וחומר בעצמו: שאם הי' ביכולת השם יתברך להצילו מהמאורעות של שנים שעברו, ולהצליחו בבנין בית בישראל על יסודי התורה והמצוה, הרי על אחת כמה וכמה ש"הזן

א. התנס מאנרות קודש ח"ט עמ' רכב / ב. אנרות קודש ח"ט עמ' רלו / ג. אנרות קודש ח"ה עמ' סט-ע.

הרבי החסידות

מתוך כתבי רבותינו נשיאי חב"ד

בפנימיות ולא בחפזון

"מי שלא מתבונן כראוי בפסוקי דזמרה משום שהוא סומך על ההתבוננות בקריאת שמע שתבוא לאחר מכן - לא יתבונן כראוי גם בקריאת שמע"

אדם חייב לפעול לפי דרגתו הוא

(כ"ק אדמו"ר [הרש"ב] נ"ע אמר לר' מיכאל מנעוול:) הרי הכרתם את חסידי כ"ק אדמו"ר האמצעי נבג"מ שהיו בנעוול, וידוע לך עד כמה לא היתה דעתו של כ"ק אדמו"ר האמצעי נוחה ממי שמתפס לדרגה גבוהה ממנו. אָ אָ כמה לא הי' יכול לסבול זאת. הוא הקפיד מאוד על "לא תעלה במעלות על מזבחי", אדם חייב לפעול לפי דרגתו הוא.

פירוש האמור "ותקנא רחל באחותה", והמאמר "קנאת סופרים תרבה חכמה", כוונתם רק לקנאה המחייבת את האדם להגיע למלוא יכולתו הוא, כשם שהזולת הגיע לדרגתו שלו, ולא, חלילה, שאיפה להידמות לזולת. קנאה חיובית מניעה את האדם להיות כראוי בדרגתו שלו.

כל האמור שייך גם לתפלה - שעניינה התבוננות המשפיעה על הנפש הבהמית. למרות שהתבוננות בקריאת שמע וברכותי' שייכת יותר לנה"ב - אין להיחפז בפסוקי דזמרה כדי להגיע בהקדם לברכות קריאת שמע. מי שלא מתבונן כראוי בפסוקי דזמרה משום שהוא סומך על ההתבוננות בקריאת שמע שתבוא לאחר מכן - לא יתבונן כראוי גם בקריאת שמע, ומאידך - התבוננות בענין בו הוא עוסק עתה תביא להצלחה בהתבוננות שבהמשך.

כ"ק אדמו"ר (מהר"ש נ"ע) אמר שלא עיין מעולם בהקדמה לספר מלבד כאשר היא עצמה - ספר, דוגמת הספר "אמרי בינה" (של כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע).

(תורת שלום' (המתורגם) משיחות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע עמ' 60)

הכנה והתבוננות לפני התפילה

...יש לעשות חשבון בנפשו שלאכילה, שתי', שינה, ועוד דברים, הפחותים מאוד, הוא מקדיש שש עד שמונה שעות ביממה, שבהן אינו עוסק בשום עיסוק לפרנסתו, משום שדברים אלה הכרחיים לקיום הגוף, ולמה ייגרע מעמדן של השעתיים שאותן יש להקדיש לתפלה? הכוונה שילמד תחילה חסידות לפני התפלה, ובעיקר להתבונן בזה, ולאחר מכן יתפלל. גם אם

יתפלל רק ב"פירוש המלות" – ודאי ימצא גם בזה את תוכן ההתבוננות של דברי אלוקים חיים, והלא זה הכרח וקיום הנפש שהוא האור, ומה גם שמעט אור דוחה הרבה חושך. העסק לא ילך לאיבוד, ואין הוא תלוי בשעתיים אלה. עובדה היא שיש בני אדם שישינים ומבלים עד שעה 10-11 ומנהלים עסקים גדולים ואין העסק נעצר בגלל זה. לכן עליו לתאר בדמיונו שבשעתיים אלה של התפלה הוא עדיין ישן, והעסק ימשיך כרגיל. העיקר הוא שמיד בהקיצו משנתו לא יחשוב על עסקיו, וידמה כי הוא עוד ישן כנ"ל, כיוון שאת זה הוא יספיק עוד במשך היום, ואת השעתיים הראשונות יקדיש לענין התפלה.

[השואל המשיך לשאול: ומה לעשות שגם בזמן התפלה לא מורגשת שום פנימיות, והשיב:] ודאי שאם יחטוף ללבוש את הטלית והתפילין ויתחיל מיד בתפלה בלי שום הכנה והתבוננות לא ירגיש דבר. אך יש תחילה ללמוד פרק תניא או מאמר דא"ח, והעיקר לדעת אותו היטב ולקלטו במוחו, כלומר – לדעת מה הוא [הענין הנלמד] רוצה ומה הוא תובע, ולהתבונן בזה לפני לבישת הטלית והתפילין.

...לאחר לבישת הטלית והתפילין אין להתחיל מיד "הודו". תחילה יש להתבונן מעט בענין מסויים, כגון בענין "יש מאין", או בענין "סובב ומלא", או בענין נעלה יותר. יש במה להתבונן, אך צריכים לרצות. לאחר מכן יתפלל אפילו עם פירוש המלות בלבד, אך עליו להאזין היטב למלים, שאז ימצא במלות התפלה מתוכן הענין שבו התבונן. העסק ימשיך להתנהל. ברם, אל יחשוב כי ודאי לא יפסיד כלום בעסק מחמת השעתיים של התפלה. לאו דוקא, יתכן שאף יפסיד מכך, אבל מה לעשות והדבר הכרחי, כמו השינה והאכילה וכו'. כן אין להתפלל משום שבזכות זו ישלח לו ה' סיוע בעסקו, כי דרך זו אינה משובחת, כמבואר בכתבי קודש של אדמו"ר האמצעי, גם רש"י בהתייחסות למאמר חז"ל בשבח "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני" כו', מסיים: "אם רגיל בכך". ההתמסרות לשעתיים אלה צריכה להיות במחשבה של "יעבור עלי מה", כלומר – יהי' עם העסק מה שיחי' שהרי הדבר הכרחי, לפחות כמו אכילה וכו'.

- עשו נא כפי האמור. בחנוני נא, בחנוני נא, בחנוני נא – ותיווכחו לדעת כי יהי' לכם הרגש פנימי, שגם לאחר התפלה, תוך כדי שיחי' בעסק, לא יישכח לגמרי, והעסק יהי' עשוי בהכשר. אדם צריך לקבוע לו פרנסה ולעסוק בכך, אך לא להפריז בזה ולא לדבר שקר ח"ו. אפשר להשיג פרנסה בכשרות מבלי לדבר דברי שקר ומבלי לעשות דברים שאינם אמיתיים. בנוסף לזה ההוצאות תהיינה רק על דברים שיש הכרח בהם. אמנם פרט זה תלוי גם בבני הבית, אך כיוון שהפרנסה נעשית בכשרות ודאי שלא תנוצל למטרה בלתי רצויה, כדוגמת ה"מץ" שלא היתה בו פסולת וכולו נוצל רק לצרכים הדרושים, למקום הראוי...

(שם עמ' 6 ואילך)

